

Föreningen för Västgötalitteratur

Meddelande

År 2021

NR 2

2021-05-24

Ett mäktigt västgötskt gravfält

1822-1830 utkom professor N. H. Sjöborg (1767-1838) med sitt verk *Samlingar för nordens fornälskare, innehållande Inskrifter, Figurer, Ruiner, Verktyg, Högar och Stensättningar i Sverige och Norrige*. Totalt innehåller utgåvan 138 litograferade planscher. I några exemplar finns även den av Elias Martin graverade frontespisen och extraplanschen "Saleby-stenen vid Dagsnäs" – se bild sista sidan i Meddelandet. Ibland kan denna även vara kolorerad.

Sjöborgs samlingar, vilka var hans huvudsakliga sysselsättning mot slutet av sitt liv, var, ur vetenskaplig synvinkel, redan i sin samtid ett hopplöst föråldrat projekt, närmast ett kuriosakabinett. Det dömdes ut redan vid utgivandet och Sjöborg förlorade mycket av sitt vetenskapliga anseende. Vid denna tid hade han också personligen förfallit och levde sina sista år i misär.

Till utgivandet hade han dock lyckats samla ihop ett lysande mecenatskap genom det "Arkeologiska Sällskapet", med kronprins Oskar, nästan samtliga Rikets herrar och många andra som medlemmar. Idag framstår det dock som ett av de mer påkostade verken som gavs ut om den tidiga svenska arkeologin.

På bokmarknaden är de eftertraktade objekt, inte minst för de vackra litografierna av C. Müller.

Flera fornlämningar i Västergötland är återgivna och kommenterade. I Volym I beskrivs med text och bild det mäktiga gravfältet i Västra Tunhem. Detta är det största inom socknen och är beläget nära prästgården och består av ca 130 gravar jämte domarring och skeppssättning. Redan kyrkoherde Petrus Grotte (död 1682) beskrev fältet i en redogörelse för socknens fornminnen. Han berättar om ett antal mindre och större jordhögar. Mellan dessa stod här och var höga stenar. Grotte försöker lokalisera de olika enheterna i förhållande till varandra. Sjöborg skriver (1822) *Den högsta stenen är 3½ aln. Ett par ättekullar hafva fotkedjor, cirklarna hafva 8 steg steg i diameter. En mängd dylika monumenter häromkring äro förstörda.*

Gravfältet ligger i Väne härad, *Viniæhræred* på 1200-talets slut. Enligt *Svenskt Ortnamnslexikon* innehåller häradsnamnet genitiv singularis eller pluralis av *vin* 'betesmark; äng'. Socknen Västra Tunhem har fått sitt namn från prästgården.

Föreningen för Västgötalitteratur
Box 325, 532 24 Skara • Tfn 070-74 26 518
Plusgiro 59 24 33-7 • Bankgiro 663-2574
Epost: soask54@gmail.com
www.vastgotalitteratur.nu

Ordförande: Johnny Hagberg, Skara. 070-550 00 98
jonnyhagberg52@gmail.com

Vice ordf.: Gerd Ljungqvist-Persson, Od. 0513-600 29
info@creadiem.se

Skr. Annicka Berggren, Söne. 0510-53 10 01
annicka.berggren@icloud.com

Skattnästare: Sven-Olof Ask, Skara. 070-742 65 18
soask54@gmail.com

Anne Andersson, Vårgårda, 0322-62 47 13
anne.andersson@telia.com

Peter Johansson, Vänersborg. 070-544 75 39
peter.f.johansson@vgregion.se

Thomas Johansson, Tranemo. 070-531 18 03
tranan@antikvariattranan.se

Niklas Krantz, Göteborg. 0762-68 30 04
b2_gods@hotmail.com

Anna Lokrantz, Lidköping. 0735-69 50 81
anna@lokrantz-kulturmiljo.se

Christina Ström, Skarstad. 0739-60 92 05
vatteljuset@telia.com

Årsavgift 2021: Enskilda medlemmar 100 kr,
Äkta makar/sambor/institutioner 125 kr.

Meddelandet utkommer i februari, juni, augusti och december. Författare ansvarar för innehållet i egna artiklar.

Redaktör och ansv. utgivare: Johnny Hagberg

Vi hälsar följande medlemmar välkomna till föreningen:

Birgitta Angeberg-Edlund, Blidö
Elisabeth Karlsson, Sollebrunn
Per Lindström, Lund
Birgitta Melin, Kalmar
Boris Wassenius, Trollhättan

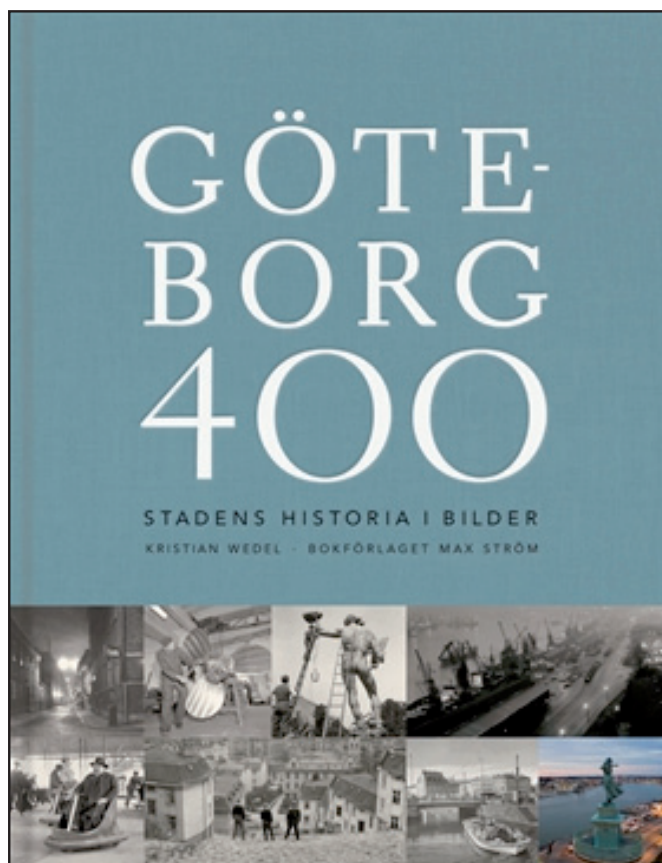
Västgötalitteratur på Facebook

Många har anslutit sig som "vän" till Västgötalitteraturs Facebooksida. Just nu har vi 642 som gillar sidan!

Du som är med i Facebook – skriv Västgötalitteratur i rutan, så kommer vår facebook sida fram.

Där kan Du följa aktuella händelser i föreningen och även göra egna inlägg om västgötalitteratur. Du kanske vill lyfta fram en ny bok, eller eftersöka en gammal dito.

Göteborgs historia i bilder

Hur många jubileumsskrifter det i slutändan blir efter Göteborgs 400-årsjubileum får vi tids nog veta men Kristian Wedels bok **Göteborg 400. Stadens historia i bilder.** är den praktfullaste hittills.

På 400 (!) sidor på drygt 2 kilo får man ta del av ett fantastiskt bildmaterial. Wedel har inför bokens utgivning ingått i ett samarbetsprojekt med bl a Göteborgs stadsmuseum, Landsarkivet i Göteborg och Göteborgs-Posten och gått igenom mängder med bilder och det publicerade bildmaterialet är helt enastående. Den praktfulla fotoboken har informativ och underhållande text till varje bild. Boken börjar med äldre fästningsbilder och i fotobokens slut en bild från en konsert med Håkan Hellström som är en av privatpersonerna som har möjliggjort bokens utgivning genom stöd tillsammans med bl a Sven-Bertil Taube, Ingvar Oldsberg och Tomas von Brömssen.

Längst bak i boken finns ett register vilket alltid är tacksamt och föredömligt.

Tyvärr fick inte ett lokalt tryckeri i Göteborg trycka praktverket utan valet föll på Livonia Print i Lettland.

Niklas Krantz

Glöm ej att betala din medlemsavgift för 2021

Årsavgift 2021: Enskilda medlemmar 100 kr,
Äkta makar/sambor/institutioner 125 kr.

Tryckaren, talaren och sällskapet – historia om ett sällsynt vänersborgstryck

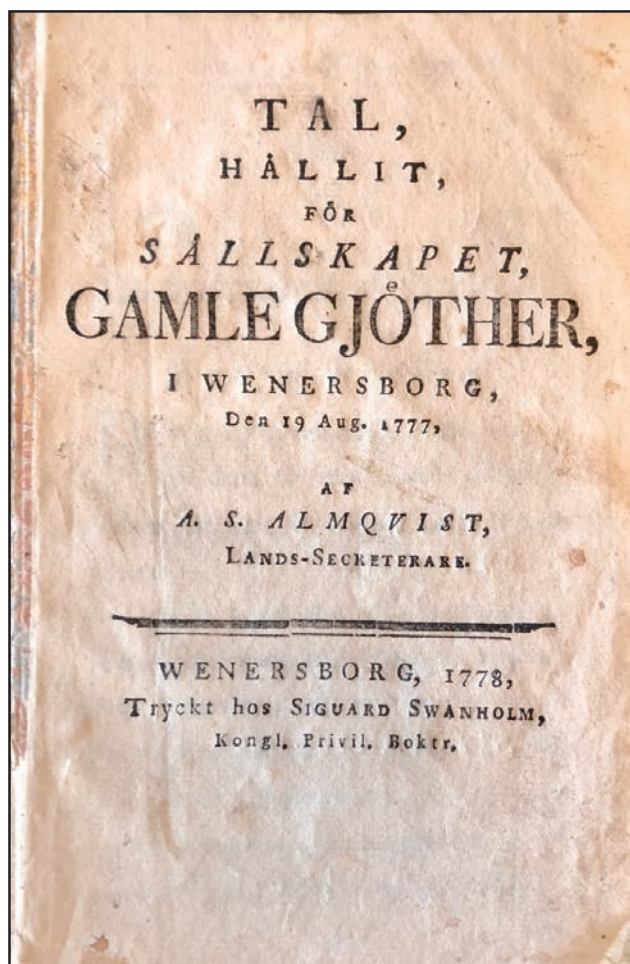
Vy över det sena 1700-talets Vänersborg där sällskapet Gamle Göther verkade under närmare 30 års tid. I vyns mitt syns landshövdingeresidenset där Anders Almquist och andra medlemmar av Gamle Göther hade sin arbetsplats. I den intelligande rådstugan ordnade sällskapet sina fester liksom i rådmannen Maccabeus Thorntons hus vid nordöstra hörnet av Drottning- och Residensgatan där särskilda rum upplåtits åt sällskapet. (Akvarell av Elias Martin ur Vänersborgs museums samlingar.)

I Vänersborgs Söners Gilles samlingar finns en mycket sällsynt skrift på 38 sidor tryckt vid Sigvard Svanholms tryckeri i Vänersborg 1778. Författare är landssekreteraren Anders Almquist och de tilltänkta läsarna var i första hand medlemmarna i sällskapet Gamle Göther. Detta lilla tryck ger en intressant inblick i det sena 1700-talets Vänersborg utifrån såväl tryckaren som talaren/ författaren liksom det sällskap för vilken den författats.

När tryckaren Sigvard Svanholm i oktober 1773 fick kungligt privilegium på att upprätta ett tryckeri i Vänersborg var detta en mycket tidig etablering av tryckeri om man ser till kringliggande mindre städer i denna del av landet. Orsaken till att en tryckeriverksamhet kom till stånd så tidigt i Vänersborg förklaras av stadens roll som residensstad där det sågs av vikt att landshövdingekontoret skulle kunna beställa för verksamheten nödvändiga tryck. Redan 1771 hade landshövdingen Sven Cederström (1710-1781) gjort sin första framställan till Kungl. Maj:t om behovet av ett tryckeri, en önskan som således kom att vinna gehör efter ett par år. Året efter privilegiets utfärdande kunde Svanholms tryckeri igångsätta verksamheten i en lokal belägen i det sydöstra hörnet av Residens- och Kronogatan. Från stadens kassa erhöll Svanholm ett bidrag på 20 riksdaler till hjälp vid etableringen. Ett centralt uppdrag för Svanholm var att utge "til det stora och vidsträcktä Elfsborgs läns tjänst et

Weckoblad". Denna, stadens första tidning, Wenersborgs Wecko-Tidning skulle komma att få en förhållandevis kort levnad och upphöra redan 1779. Sigvard Svanholms tid i Vänersborg blev inte heller den särskilt lång och han avled av lungsot i oktober 1782, 50 år gammal. Hans änka Anna Cajsa Saurbier valde att driva verksamheten vidare fram till 1788. Hon hade då förgäves försökt att få ett förnyat tillstånd för att ge ut Wenersborgs Wecko-Tidning. Änkan Svanholm kom att leva kvar i Vänersborg till februari 1791 då hon avled 60 år gammal.

Den skrift som nämns inledningsvis bär titeln "Tal hållit för sällskapet Gamle Gjöther i Wenersborg den 19 aug. 1777 af A. S. Almquist, Lands-Secreterare". Anders Almquist var vid denna tid en central person i Vänersborgs ämbetsmannakår som varande landshövdingens närmaste man. Han var född i en prästfamilj 1744 i Unnaryd i Småland. År 1761 tog han studenten i Lund och fick senare tjänst som vice notarie vid Göta hovrätt och senare tjänst som auditor. Landssekreterartjänsten fick Almquist 1770 och han kom att kvarstanna på sitt ämbete fram till sin död. Han hade en stor familj och fick med hustrun Eva Catharina Sundler (1753-1793) inte mindre än 13 barn, varav flera dock avled späda. Familjen, som ägde ett flertal tomter i staden, bodde på Drottninggatan mitt emot torget. I sin roll som landssekreterare verkade Almquist bland annat för att Vänersborg skulle erhålla stapelstadsrättigheter, rätten att handla på utlandet,

"Tal hållit för sällskapet Gamle Gjöther", tryckt 1778 vid Svanholms tryckeri i Vänersborg utgör ett av de äldsta bevarade vänersborgstrycken. Skriften, som har måtten 10 X 16 centimeter, innehåller 38 sidor. (Foto: Marianne Brattberg)

när bygget av Trollhätte kanal påbörjats. Anders Almqvist avled av kallbrand i maj 1792, endast 48 år gammal.

Almqvist var inte bara en betydande tjänsteman utan också en flitigt sedd person i stadens sociala liv och det är i detta sammanhang vi skall se hans tal till Gamle Gjöther. I samband med byggandet av Trollhätte kanal kom ett antal högre tjänstemän att få sin placeringsort i Vänersborg och tillsammans med den ämbetsmannakår som redan fanns i residens- och regementsstaden kom de att utgöra ett nav i stadens kultur- och sällskapsliv. Det är också i denna tid och sammanhang vi skall se Gamle Gjöthers etablering som det första i staden kända verksamma ordenssällskapet.

Gamle Gjöther konstituerades den 24 januari 1776 i syfte att såväl bevara som uppliva minnet av "*våre gamle förfäder, de Gamle Gjöther*" liksom att "*helga sin inrättning åt de store Gustafernas dyrkan*". Samtidigt som sällskapet bedrev ett historieromantiskt tillbakablickande var man kanske i främsta rummet en organisation som verkade för att stödja kung Gustav III och den statsvälvning han genomfört 1772. Sällskapets höge beskyddare var självaste hertig Karl, kungen yngre bror. För att knyta banden till landets äldsta historia höll sig sällskapet med en egen tideräkning vilken utgick från Odens invandring till Sverige 150 år före Kristus.

Gamle Gjöther räknade omkring 95 medlemmar där merparten tillhörde samhällets ledande skikt av ämbetsmän, officerare och prästerskap och man verkade i ett antal olika grader. Några enstaka handlare och hantverkare var medlemmar men då som "tjänande bröder" vilket innebar att de som tjänande

fick åtaga sig praktiska uppgifter och upppassning i samband med sammankomsterna. Som en av sällskapets mer betydande grundare får man räkna ledamoten av Trollhätte kanaldirektion greven Carl Fredrik Scheffer (1715-1786). Scheffer, som stod Gustav III nära, hade en central roll i svenskt ordensliv vid tiden. Han hade varit en av grundarna till Svenska Frimurarorden och dess stormästare under 21 år. Det är inte heller omöjligt att frimureriet till del stått som inspirationskälla vid grundandet av Gamle Gjöther – om inte till innehåll så i varje fall i längtan efter en ordensgemenskap under de tider Scheffer vistades i Vänersborg.

Även om Gamle Gjöthers ritualer var hemliga förde sällskapet definitivt ingen undanskymd tillvaro i Vänersborg. Källor berättar om hur firande av högtidsdagen, som årligen inföll 24 januari, firades med fest i tre dagar, en parad genom staden och kanonsalut från torget. Den kanske mest iögonenfallande festligheten anordnades med anledning av kronprins Gustav Adolfs födelse 1778. Medlemmarnas fönster mot gatorna hade illuminerats, en fest med dans anordnades vilken tog sin början klockan 17 och pågick till 06 följande morgon. Vid festens början sköts salut på torget och vid 22-tiden laddades åter kanonerna för avlossande av 128 skott. Det kan inte ha undgått någon vänersborgare att sällskapet fanns i staden.

Sällskapets ledamot, landssekreterare Anders Almqvist, var känd för sin goda retoriska förmåga och höll flera tal vid sammankomsterna. Det tal som bevarats i det här nämnda trycket hölls den 19 augusti 1777, det datum sällskapet alltid firade till minne av Gustav III:s statsvälvning. Innehållet rimmar väl med sällskapets syften. En historisk tillbakablick på Odens och Ynglingaättens bragder avslutas med en underdånig hyllning till den regerande monarken.

Sällskapet Gamle Gjöthers tillvaro blev allt mer tynande efter det att Trollhätte kanal öppnats 1800 och flera ämbetsmän lämnat staden. Förmodligen hölls deras sista sammankomster en handfull år in på det nya århundradet. År 1823 annonserades Gamle Gjöthers inventarier ut på auktion och sju år senare såldes även deras kista och gamla "Götahorn".

Peter Johansson

Bokauktionen i vår är inställd!

Tyvärr har styrelsen fått besluta att den planerade bokauktionen under våren inte går att genomföra. Många medlemmar har uttryckt längtan och saknad efter dessa trevliga tillställningar där boksamlare möts. Även styrelsen beklagar läget. Lagren för auktionsböcker är mer än fyllda av inlämnade böcker och föreningen kan just nu inte ta emot fler böcker till auktioner. Vi hoppas på bättre bokatider!

Anteckna 9/10 och 13/11. Då hoppas vi att det är möjligt att ha auktion igen.

Bokvännernas stora boklager i Synnerby

Synnerby församlingshem. Foto: Lars Gahrn.

”Skulle vi kunna börja semestern i Synnerby? Föreningen för Västgötalitteratur skall ha en städdag där. Om du inte vill vara med, kan jag släppa av dig vid någon sevärighet i närheten och hämta dig efteråt.” Så frågade Niklas Krantz i juli 2020. Mitt svar blev det förmodligen förväntade: ”Jag vill fara med till Synnerby och böckerna. Om inte annat kan jag ju skriva om detta boklager.”

Tre föreningar behövde ett boklager

Synnerby är en församling någonstans utanför Skara. I kyrkan firas inte längre några gudstjänster. Församlingen har överlämnat sin kyrka till Svenska kyrkans riksorganisation. Det stora och välbyggda församlingshemmet skulle rivas. Rivningen skulle kosta 250 000 kronor. Samtidigt var Föreningen för Västgötalitteratur, Skara stiftshistoriska sällskap och Västergötlands fornminnesförening i behov av stora lagerutrymmen för de många böcker, som de tre föreningarna ger ut. Västergötlands fornminnesförening förvarade sina böcker i Västergötlands museum i Skara. Detta museum byggdes en gång i tiden upp av denna förening, men många år har gått sedan dess. Museet har blivit alltmer självständigt i förhållande till föreningen, och nu behövdes utrymmena till annat. Föreningen för Västgötalitteratur hade ett lager i ett gammalt skyddsrum inne i Skara. Men detta lager drabbades av brand omkring 2010. Många böcker förstördes visserligen, men behovet av ett lager kvarstod.

Församlingshem blev boklager

Föreningens skattmästare Sven-Olof Ask hörde sig för med Lars Berg, kamrer inom Svenska kyrkan, om någon lämplig byggnad fanns att få. Att hyra inne i en stad kostar pengar och kan bli dyrt, men att förvärva Synnerby församlingshem skulle bli billigare. Man kunde få köpa denna välbyggda fastighet för en krona. Svenska kyrkan skulle tjäna 250 000 på denna försäljning i och med att man slapp rivningsutgiften. Stiftelsen Skaramissalet hade dock en revisor, som allvarligt varnade föreningen för att betala en krona. Om man köpte fastigheten, skulle man få betala högre lagfartsavgift än om man finge byggnaden som gåva. Skulle man inte kunna be om att få församlingshemmet som gåva? Svenska kyrkan, som skulle spara 250 000 kronor, om någon annan övertog huset, gjorde inte några svårigheter, när det gällde att avstå den högst blygsamma försäljningssumman.

Lager för kyrkohistorisk litteratur

Jag föreställer mig dock, att man hade kunnat sälja huset betydligt dyrare, om man hade velat sälja det till någon, som skulle ha huset som bostad eller sommarstuga. Genom överlåtelsen till Missalestiftelsen, som är en paraplyorganisation för de tre föreningarna, kom församlingshemmet emellertid även fortsättningsvis att till en del användas för kyrkliga ändamål. Missalestiftelsen har ju utgivit Skaramissalet, med andra ord vår äldsta bevarade gudstjänstordning. Skara stiftshistoriska sällskap ger ut kyrkohistorisk litteratur av stort värde, och även de andra föreningarna ger ut åtskillig kyrkohistoria. Dessa böcker förvaras nu i församlingshemmet. Församlingshemmet överlämnades som gåva den 2 februari 2016. Föreningen fick lagfart 2019.

Ett billigt lager

Så gick det till, när de tre föreningarna fick ett bra boklager helt kostnadsfritt. Man betalar endast 200 kronor i månaden för elektriciteten. Det är allt. Man gör dock inte av med elektricitet för 200 kronor de få gånger i månaden, då man tänder ljuset i Synnerby, men energibolagen är som bekant bra på att ta ut fasta avgifter. Värme behövs inte. Här är torrt, och huset kändes även varmt. Vattnet var avstängt. Utöver avgiften för elektricitet har man bekostat en målning av församlingshemmet. Det kostade 50 000 – 60 000 att få denna byggnad målad. I denna skattkista för västgötalitteratur samlades lördagen den 11 juli 2020 ett antal arbetsvilliga medlemmar i Föreningen för Västgötalitteratur. Där fanns Johnny Hagberg, den outtröttlige ordföranden med en märklig förmåga att kunna trolla fram tryckningsbidrag. Där fanns den (nästan) allestädes närvarande och allestädes verksamme skattmästaren Sven-Olof Ask. Där fanns Anne Andersson, Annicka Berggren, Niklas Krantz och slutligen även jag, Lars Gahrn, som dock hade kommit med mera för sällskaps skull.

Böcker räddas från förstörelse

Vår uppgift var att plocka upp böcker ur bananlådor och ställa dem i de bokhyllor, som finns i stort sett överallt. Föreningarna ger ut skrifter, men Föreningen för Västgötalitteratur tar samtidigt emot litteratur till sina bokauktioner. Inflödet är ymnigt. Ibland uppträder föreningen som bokräddare och tar emot restupplagor från förlag samt utgallrade böcker från bibliotek och museer, nu

Skattmästaren Sven-Olof Ask håller upp en bok, och även Niklas Krantz är intresserad.

senast Falbygdens museum. Många böcker skulle gå till återvinning, om icke den (nästan) allestädes närvarande skattmästaren Sven-Olof Ask hade fått höra talas om de tillämnade bokbålen och kunde dyka upp som räddande ängel. Vi hade många bananlådor med ett mycket omväxlande innehåll att sätta upp i hyllorna. Jag måste dock medge, att i de flesta större lager har man betydligt raskare lagerarbetare. Vi är nämligen alla själva intresserade av böcker. Detta innebär, att vi inte kunde låta bli att titta på böckerna, och att vi ofta började bläddra i dem eller kanske rentav läste lite grand i dem. En fördel med långsamma och läsande lagerarbetare är att de fastnar för vissa böcker i lagret och tar med sig dem därifrån. Johnny Hagberg hade vänligheten att ge mig två böcker, och själv hittade jag likaså några stycken. Att på detta sätt minska mängden av böcker känns dock som att försöka tömma Väneren med en tesked.

Välfyllda lagerlokaler

Lagret är rymligt och kan rymma många fler böcker, om man sätter upp hyllor på alla platser, som kan utnyttjas för ändamålet. Här och var hade lådorna dock hopats, så att det var svårt att komma fram. Då kom jag att tänka på den legendariske Svante Grauers, som i min ungdom innehade antikvarietet Samlaren i Göteborg. Där fanns böcker överallt. Det var rentav svårt att få upp ytterdörren tillräckligt mycket så att man kunde glida in. (Dörren gick olyckligtvis inåt.) Utöver det stora lagret i Synnerby har Föreningen för Västgötalitteratur ett mindre lager inne i Skara, ett så kallat "närlager", för att man skall kunna skicka iväg beställda böcker så snabbt som möjligt. En gång i veckan ungefär besöks lagret i Synnerby för avhämtning av böcker.

Vikande marknad för böcker

Marknaden för böcker har försämrats. För 10-15 år sedan fick man inte in tillräckligt med böcker till auktionerna, berättar Niklas Krantz: "Jag har för mig, att det fick plockas ur egna hyllor ett tag för att vi skulle få ihop en bra auktionskatalog." Nu är det tyvärr tvärtom. Man får in för mycket. Böcker, som såldes då, är i vissa fall osäljbara idag. Självt köpte Niklas Nordisk Familjebok för 500 kronor. Han tyckte då, att han hade gjort ett gott köp, men idag är denna uppslagsbok osäljbar. Den används visserligen mer än någonsin, men då uppslagsverket är inskannat och utlagt

på nätet, behöver man inte ha de många volymerna i sin bokhylla. Historieverket "Den svenska historien" gick ut i många upplagor och tryckningar. Det är idag osäljbart. Det gäller därför att inte ta emot för mycket böcker och att sovra i inflödet. Drömmen är att bli av med det stora lagret av mindre värdefulla böcker på en stor loppmarknad vid bokkaféet i Od. Föreningen skulle kunna skicka dit ett hundra eller två hundra bananlådor böcker till ett partytält med bokförsäljning. Ask ser tillbaka på den gamla tiden med glädje: "Förr kunde vi hämta allt." Då fanns flera samlare, som ville ha en så fullständig samling som möjligt av västgötalitteratur. Dessa samlare är nu borta. De samlade på sockenböcker och skulle ha sockenböcker för alla landskapets socknar (som är många). Numera är sockenböckerna tyvärr svårsålda.

Niklas Krantz håller upp tre vackra bokband.

Tappra och uthålliga förkämpar

För en bokvän som skattmästaren Sven-Olof Ask är böckernas fallande värde en mycket sorglig utveckling. Inför en bananlåda böcker suckade han djupt och utgöt sig bittert: "Lådan är värdefullare än innehållet." Hans ledande regler är dock: "En litteraturförening slänger inte böcker. Alla böcker skall ha en chans." Somliga böcker måste dock även här utgallras och tas med till återvinningen. Föreningen för Västgötalitteratur håller fanan högt. Bra böcker har alltid en läsekrets och alltså även en framtid. För närvarande går utvecklingen åt fel håll, men vem vet vad som händer i framtiden? Niklas Krantz påpekade: "När cd-skivorna kom, trodde alla att vinylskivorna var uträknade, men på senare år har man tvärtom börjat nyttillverka vinylskivor." Fler och fler tidskrifter, tidningar och böcker kommer visserligen att skannas in och bli tillgängliga på nätet, men sent eller aldrig kommer alla trycksaker att vara inskannade. Dessutom kommer förhoppningsvis många att även i fortsättningen vilja hålla en bok i handen. Böckerna har en framtid enbart därför att de har så övertygade, uthålliga och uppoffrande förkämpar som medlemmarna i Föreningen för Västgötalitteratur.

Lars Gahrn

Fårintresserad affärsman och jordbruksintresserad präst skrev för bönder

I Holmestad visar en stolt Alströmer upp sina fina får och getter för kungaföljet. Tecknare: Anders Suneson, från boken Jonas Alströmer – en man och hans livsverk.

Malle Friman och Föreningen för Västgötalitteratur har nyligen gett ut en bok om Jonas Alströmer med titeln "Frihetstidens outtröttliga entreprenör". Alströmer påverkade under sin levnad utgivandet av många skrifter riktade till bönderna. Om hur man på olika sätt skapar en högre och bättre produktion från såväl det som odlades som från den djurhållning man hade. Jag vill i denna artikel och i några kommande nummer av föreningens *Meddelande* belysa skrifter som i Alströmers anda skrevs, trycktes och förmedlades till jordbrukarna. Denna gång vill jag uppmärksamma Jonas Alströmer själv och prästen Jacob Serenius.

Vi börjar med Jonas Alströmer, han var ju skrivkunnig då det var som skrivare i Vänersborgs rådstuga som han i början av 1700-talet startade sin karriär. Han föddes i Alingsås år 1685 och efter tre år i Vänersborg reste han till Stockholm och fick arbete i hamnen där. År 1707 reste han första gången till England.

I England arbetade han bl. a. som skeppsklarerare och skaffade många goda affärsförbindelser. Han studerade också landets näringsliv och speciellt intresse ägnades åt textilbranschen och ullproduktionen. År 1715 återvänder han till Sverige och med sig på båten smugglar han in 30 finulliga får. Jonas Alströmer gav 1727 resp. 1732 ut två skrifter om huvudsakligen fårskötsel men även om potatisodling och lite annat. Som brukligt var på den tiden hade skrifterna långa titlar. Här inget undantag. Fördelen med detta är ju att man får rätt klart för sig vad skrften handlar om. Den första skriftens titel är "Den Swänska Wårdande Fåra-Herdens Trogne Wäg-Wisare Til en god Fåra-Skiötsel Jemte et Bihang om Potatoes eller JordPäron, samt Alm-Wild-Apel och Eke-Träns Planterande". Den är tryckt i Stockholm 1727. Den följdes upp med "Fåra-Herdars Hemliga Konster Uptäcte Samt thet Gyllene Fåraskinnets Oskattbara värkan och säkra Genwäg

Til Sweriges Rikes och thes Inbyggares Welferd, Korteligen försteldt genom Tilökning Til" och så upprepas första bokens titel. Denna kompletterande skrift trycktes av Herm. Arnold Möller i Skara. Trots att Alströmer var mer intresserad av får än potatis är han ju allmänt känd som potatisens fader. Han införde inte potatis till Sverige men han gjorde potatisodlingen mycket mera känd. De två skrifterna är inte lätta att få tag på men det finns en modern upplaga av dem. Får och Potatis heter en liten bok som är utgiven 1992 och författad av Håkan Hallander. Den brukar finnas att köpa på Bokbörserna och Antikvariat.net. Huvudsakligen handlar skrifterna om hur fårskötseln bör gå till och fårens olika sjukdomar och möjliga motåtgärder mot dessa.

Jonas Alströmer vad med och grundade Kungliga Vetenskapsakademien år 1739 och vid en lottning erhöill han stol nr 1. I akademiens handlingar finns två artiklar av Alströmer. Våren 1741 publiceras "Beskrivning på de Brabandiske Mält- och Tork-husen". Alltså om sädesmagasin där man kan torka, lagra spannmål och mälta korn till öl. Han beskriver detaljerat hur byggnaden skall se ut dock ingen bild. Brabant, eller modernare Brabant var på den tiden ett hertigdöme i Belgien. Hösten 1743 publicerar han "Rön om Boskaps-avelens Förbättring genom goda hannars inskaffande till våra inhemska Honor, från utrikes orter". Där redovisar han sina erfarenheter med att genom att betäcka svenska grovulliga får och getter med utländska finulliga baggar/bockar avla fram djur med bra ullkvalitet. I april 1945 har han suttit ordförande en period i akademien och höll då ett tal som trycktes. Talet heter "Sveriges välstånd om det vill". I detta tal koncentrerar han sig på att beskriva de fyra grundpelare som han ser som viktigast för rikets ekonomi. Det är *konster* och *handaslöjder* som förädlar och driver allt övrigt och *lantbruket* som skall skaffa föda och mate-

rial till handaslöjderna. Och det är *sjöfarten* som kan exportera tillverkade produkter och importera nödvändiga råvaror och det är *handeln* som fungerar som en sysslomän för de tre övriga. Han talar med erfarenhet då han är direkt engagerad i alla fyra delar.

Han höll ytterligare ett publicerat tal i Vetenskapsakademien 1759, "Tal om schäferiernas nytta". Där ser han tillbaka på 20 års arbete i Vetenskapsakademien men huvuddelen av talet ägnar han om det som står i rubriken. De får han förde med sig hem 1715 placerade han ut hos olika bekanta men när han får arrendera kungsgården Höjentorp i Vallebygden startar han 1727 ett schäferi där och en utbildning för blivande provincialschäffrar. Och de var inga vanliga färskötare utan han lyckades få staten att utverka medel för att varje län kunde anställa en sådan. De var anställda direkt under landshövdingen med uppgift att övertyga bönderna i länet om att de borde avla fram får som gav mera finull. Och av finullen skulle flera textila manufakturier växa fram liknande de han byggde upp i Alingsås. Men ibland var han väl optimistisk. I talet bedömer han att Sverige borde kunna ha 45 miljoner får. I verkligheten fanns möjligen 2 miljoner.

Som många på den tiden hade Alströmer en riklig brevkörrespondens. I den Alströmerska brevsamlingen i Uppsala universitetsbibliotek finns ett par hundra brev samlade. Jag vill här lyfta fram ett av dessa. Ett brev som han från Höjentorp skickade hem till sina söner den 8 augusti 1754. Han var då nyss hemkommen från gästgivaregården Enebacken i Holmestad. Där hade kung Adolf Fredrik med drottning och stort följe stannat till vid en resa västerut. Jonas Alströmer passade då på att visa upp en stor flock av sina fina får. Lärare och studerande hade drivit fåren de 2 milen från Höjentorp till Holmestad och när kungaföljet kom dit stod de uppklädda i finaste kläder på numera kyrkbacken intill vårdshuset. Alströmer presenterade entusiastiskt sina olika färaser och sitt schäferi. Han beskriver utförligt det hela som en mycket lyckad uppvisning i brevet hem till sönerna som han avslutar så här. "Hälsa alla våra vänner och låt dem få höra berättelsen angående resan till Enebacken. Gud vare med er samteliga önskar med hjärtat eder hulda fader." Att hålla sig väl med kungen och imponera så mycket som möjligt på honom är en strategi som varit lyckosam för många.

Alströmer fick ju huvuddelen av sina influenser från England och det gjorde även Jacob Serenius som 1727 gav ut boken med den väl förklarande titeln "Engelska Åker-Mannen och Fåra-Herden eller Åker-Brukskonsten och Får-Skiötseln så väl efter Philosophiske Principer som sielfwa Praxin, af de witraste Engelske Scribenter utdragen, med åtskillige Historiske och Topographiske Anmärkningar öfwer Konunga-Riket England". Författare är prästen Jacob Serenius. Han var präst i Svenska församlingen i London åren 1723-1735. Utöver prästkunskaper var han mycket kunnig inom naturvetenskaper. Han blev t.o.m. medlem av den engelska vetenskapsakademien Royal Society. Boken sammanfattar på drygt 300 sidor kunskapen från ett 20-tal engelska jordbruksskribenter. Varför skrev han en bok om åkerskötsel och fårhållning? Han trodde säkert att svenska bönder hade mycket att lära av det engelska jordbruket. Dessutom gav boken en del intäkter som användes till att bygga den första svenska kyrkan i London. Det är dokumenterat att Serenius vid den tiden samarbetade med Jonas Alströmer i London så det kanske var Jonas som inspirerade. Boken är tillägnad kung Fredrik, alltid bra att hedra konungen. Serenius skrev många andra böcker och hemkommen till Sverige blev han såväl riksdagsman som biskop. Som riksdagsman tillhörde han dock mösspartiet till skillnad från Alströmer som var hatt.

Kjell Gustafsson

Då allt var levande och lustigt

När författaren Kerstin Ekman arbetade med sin bok *Se blomman* råkade hon på en människa som på ett märkligt sätt tycks ha berört henne. Det var 1700-talsprästen Claes Bjerkander, en passionerad naturforskare; men också en man som levde sitt liv i bortsymdhet. Hennes intresse för honom resulterade i att han fick en egen bok, *Då allt var levande och lustigt* (2015).

Claes Bjerkander föddes 1735 på gården Stora Timmerbacka i Bjärka socken i Västergötland, som Klas Jonsson. Hans far var arrendebonde. Gossen var begåvad, och sockenstämman såg till att han fick studera vid Skara katedralskola. Det var präst han skulle bli, men vid den här tiden hade naturvetenskaperna kommit på modet, och tack vare läraren Sven Hof i Skara, väcktes Claes intresse för botaniken, och så småningom även för insektsforskning.

Tack vare Kerstin Ekmans gedigna kunskaper och efterforskningar, får vi reda på så oändligt mycket om den här tiden; om tillvaron som djäkne på Skara katedralskola och om uppoffringarna för att kunna studera; om Linné och om 1700-talets syn på forskning och vurm för samlande; om livet i Uppsala. Vi får insyn i Bjerkanders slitsamma tid som komminister i Holmestad, och slutligen som kyrkoherde i Grevbäck.

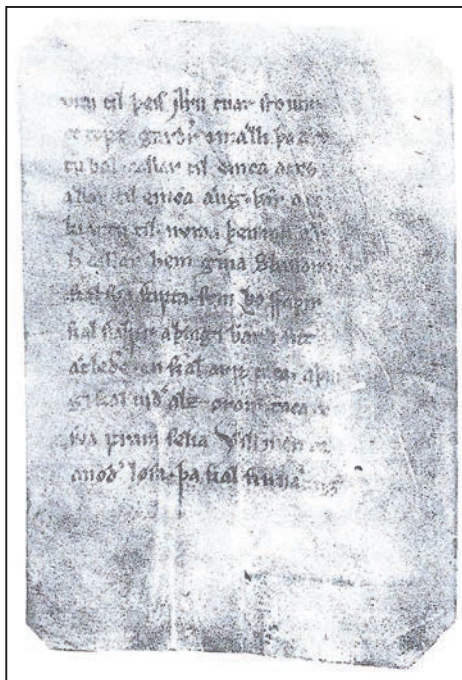
Kerstin Ekmans egna djupa insikter om flora och fauna får vi också ta del av, och då kommer särskilt Kinnekulle in i bilden. Liksom författaren själv, har också Bjerkander en djup fascination för, och kunskap om Kinnekulle, och tack vare att han en tid bodde hos överstinnan von Nackreij på Hjelmsäter blev han än mer hemmastadd på kullen än han varit tidigare.

Det som har nämnts här, är bara något av all rikedom som boken innehåller. Ekman själv är mycket närvarande, med en personlig berättarröst som guidar oss genom tiden.

Då allt var levande och lustigt är en ömsint skildring av Claes Bjerkander, en man som livet ut outtröttligt gjorde sina observationer, förde noteringar och gjorde experiment, samt även skrev vetenskapliga artiklar. Någon stor berömmelse nådde han aldrig, men hävdade att han var mer än lycklig eftersom han fått leva i en tid när allt var "levande och lustigt".

Kristina Albinsson

Ny utgåva av Äldre Västgötalagen

Fragmentet av Äldre Västgötalagen

Äldre Västgötalagen och dess bilagor (handskrift B 59) gavs ut av Föreningen för Västgötalitteratur år 2011. Denna upplaga är slutsåld och en ny, andra upplaga är därför planerad att ges ut under hösten 2021.

Det allra mesta i den nya upplagan är naturligtvis sig likt från första upplagan: återgivandet av handskriftens hela textmassa, översättningen av hela textmassan till vår tids svenska, person- och ortregistren samt utgivarens inledning om handskriften och skrivarna. Vidare återges på nytt professor Svante Strandbergs uppsats "Namnen på allmänningvatten i Äldre Västgötalagens bilagor" och professor Göran B. Nilssons uppsats "Handskriften B 59 och Yngre Västgötalagen".

Utöver detta tillkommer några nyheter i den nya upplagan. Professor Olle Ferm skriver om biskop Stenar i Skara (omkring 1228–1238) i en uppsats, som är en utvidgning av Fermers uppsats "Nytt om biskop Stenar och lagman Eskil" i *Skara Stiftshistoriska Sällsks Medlemsblad* 2021:1, s. 4–5. Professor Anders Winroth, som nyligen har flyttat från Yale University i USA till Oslo Universitet i Norge, har upptäckt källan till ett parti av lagens bilagor. Han berättar om detta i uppsatsen "Goffredus och Västgötalagen", vilken tidigare har varit tryckt i *Kyrkohistorisk årsskrift* 2019, s. 183–188.

I ett tillägg skriver utgivaren, professor Per-Axel Wiktorsson om Fragmentet av Äldre Västgötalagen. Fragmentet utgörs av två blad av en för övrigt försvunnen handskrift från 1240-talet. Det utges här efter Otto von Friesens utgåva i faksimil och ordagrann transkription från år 1904 med en nygjord översättning till våra dagars svenska. Ett försök görs att rekonstruera hur de båda bladen har varit inplacerade i den ursprungliga handskriften. Dessutom jämförs texten i Fragmentet med texten i handskrift B 59 och texten i Yngre Västgötalagen. I anslutning här till berörs också frågorna om när Yngre Västgötalagen har kommit till, vem som kan ha tagit initiativet till lagen, vem som kan ha genomfört arbetet och vem som kan ha varit den senares medhjälpare.

Utgåvan är möjliggjord genom en privat donation.

Ny bok från Skara stiftshistoriska sällskap

SKARA STIFT UNDER 100 ÅR 1917–2017

RED.
STEN-ÅKE ENGDahl

På juldagen 1940 gick nästan 110 000 personer i julottan i Skara stift. Det är sannolikt det största gudstjänstdeltagande som noterats under det senaste seklet. Vi vet detta för att det hade börjat att föras statistik i kyrkorna. Kunskapen om denna händelse och många andra finns nu samlade i den nyutkomna boken *Skara stift 1917–2017*.

Boken omspannar två reformationsjubileer. När man firade i Skara 1917 fick bankpersonal och skolbarnen ledigt! 2017 firades med bland annat tesspikning i domkyrkan.

24 olika författare medverkar i boken som omfattar 240 sidor. Den är rikt illustrerad och med hårda pärmar. Redaktör är Sten-Åke Engdahl och biskop Åke Bonnier skriver en efterskrift.

En avdelning handlar om prästgårdar i stiftet. Idag finns ett fåtal kvar i församlingarnas ägo. Vi får följa med till Hova, Borås, Skövde och Larv och möta tidsbilder och människor.

Avyttring har också drabbat en del småkyrkor. Dessa byggdes med stor entusiasm och kärlek och kom att inspirera många människor. Omslagsbilden visar en av de senast byggda kyrkorna i stiftet, Vargön, som 2015 var den första kyrkan att få solpanel på taket.

De tre stiftsgårdarnas historik presenteras liksom biskoparnas heraldiska vapen. Även SKUT, Missionens och Lutherhjälpens historia tecknas.

2021 är det 70 år sedan diktare- och sångarprästen, hovpredikanten och psalmförfattaren Paul Nilsson gick ur tiden. Denne "Guds sånglärka" har ett eget kapitel i jubileumsboken.

Skara domkyrkas renoveringar beskrivs och utreds liksom ordet Stommen som är ett urgammalt begrepp för sambandet mellan präst och kyrka.

Detta och mycket, mycket annat finns att läsa i jubileumsboken. Pris 175 kr + ev. porto.

Välfyllt antikvariat i Floby

I Floby finns en kyrkolokal, som har förvandlats till ett tempel för bokvänner. Här driver Anders Josefson Floby antikvariat i det gamla EFS-kapellet. Alla utrymmen har fyllts av bokhyllor, och alla bokhyllor har fyllts av böcker. Dessutom har han en mindre loppmarknad. Här och var finns gamla föremål, som är till salu. Här är trångt, men man kommer dock fram. Böckerna är ordnade ämnesvis, och Anders vet var de finns. När vi satt vid kaffebordet, kom en medhjälpare fram och meddelade, att en kund sökte Bondepraktikan. Anders behövde inte resa på sig utan meddelade på vilken hylla man kunde finna denna bok. När medhjälparen kom tillbaka, fick vi veta, att kunden hade fått sin bok, som mycket riktigt hade stått på angiven hylla. Han hade haft flera exemplar att välja mellan. En annan nöjd kund är hans högvördighet Åke Bonnier, biskop i Skara. För några år sedan dök han upp i Floby antikvariat och fyllde flera bärkassar med böcker. Biskopen är boksamlare med inriktning på kristna böcker. Han kom tillbaka och köpte mer. Floby antikvariat har mycket att bjuda alla.

Arkeolog blev antikvariatsinnehavare

Anders är arkeolog till utbildningen och har läst i Lund. Han liknar en annan bokvän, nämligen Gustaf Edvard Klemming, legendarisk chef för Kungliga Biblioteket, en man, som älskade sin livsuppgift, fastän han hade en bibliotekstjänsteman, som hette August Strindberg. (Anders däremot har idel trevliga medarbetare.) Tillsammans med sin hustru Pia Folin startade han antikvariatet

i Floby. Hon vilar nu på Floby kyrkogård. Från gravplatsen, som valdes med omsorg, har man utsikt ner mot antikvariatet. Tillsammans med sin son Egil har Anders skrivit en bok om Skaraborgs förhistoria (Från det inre av Västergötland, 2020). Hans högsta önskan är en ny bok, som ännu inte har utgivits.

Får vi be om mera Finnestorp?

Varje gång man träffar honom talar han om denna bok, och

Porslin, särskilt tallrikar, kan man också köpa.

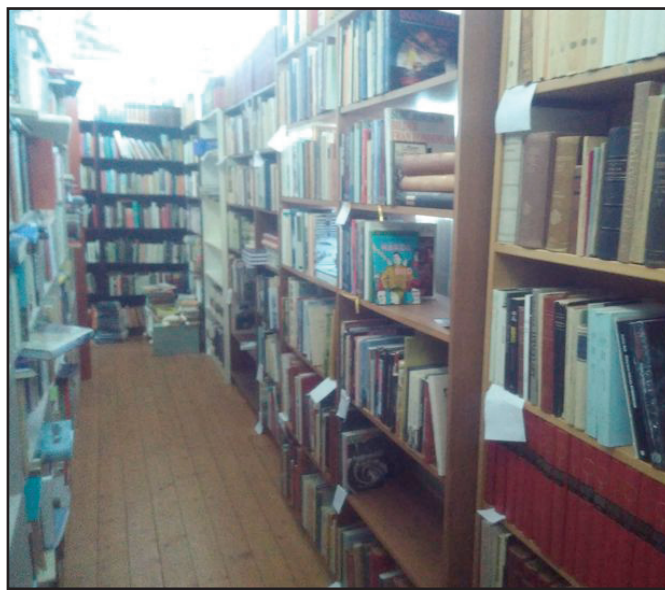

Floby antikvariat har mycket att erbjuda. Anders Josefson välkomnar.

om sin starka önskan om att se den tryckt. Anders var nämligen en av de många arkeologer och andra intresserade, som deltog i den uppmärksammade utgrävningen i Finnestorp, som ligger inte långt från Floby. Fynden blev omtalade över hela riket, och givetvis var intresset mycket stort i Skaraborg, där fynden gjordes. Bengt Nordqvist var utgrävningsledare och har skrivit en översiktlig och sammanfattande rapport: Offerplats Finnestorp: Grävredogörelse avseende arkeologisk undersökning 1902–2012, (av) Bengt Nordqvist med bidrag av Maria Paring & Caj Carlstein, Göteborgs Universitet 2017. Dessutom har Nordqvist skrivit åtskilliga artiklar i årsboken Falbygden. Han har emellertid lovat att skriva ytterligare en bok, betydligt utförligare och i vetenskapligt viktiga avseenden uttömmande. Det är denna bok, som Anders går och väntar på. Han är inte ensam. Under vår resa i Västergötland sommaren 2020 besökte Niklas Krantz och jag både Floby antikvariat och Falbygdens museum. Vi hade inte talat länge med tjänstgörande museanställd förrän även hon gav uttryck för sin längtan efter denna bok. Får vi be om mera Finnestorp? Filosofie doktor Bengt Nordqvist har vid det här laget hunnit bli pensionär och är därmed en fri människa. Man kan inte kräva något av honom. För både honom själv och den arkeologiska forskningen vore det dock värdefullt, om den utlovade boken kunde skrivas och utges.

Berätta era egna minnen också!

Även Niklas Krantz var med i arbetet. Han, Tim Schröder och Svante Tibell ägnade sig åt metalldetektering. Niklas fann bland annat en solja av silver. Den har blivit mycket uppmärksammasad och ofta publicerad. Även han ser gärna en bok till. (Han har för övrigt kommit med på en och annan bild i boken, tillsammans med storheter som landshövdingen och kulturministern.) Utgrävningen var en stor upplevelse för de medverkande, som har mycket att berätta. Kanske borde de skriva ner utgrävningsminnen från sitt arbete? Finnestorp har blivit mycket omtalat. Då vill folk också veta allt om utgrävningen, vilka som var med, hur det var att arbeta, var de medverkande inkvarterades, vilka besökare som dök upp och så vidare. Gott folk, vassa pennorna och skriv! Både samtid och eftervärld är intresserade av vad ni har varit med om i Finnestorp. Anders Josefson har mycket att berätta, och han är inte ensam. Utgrävningarna var en stor upplevelse för många.

Gångarna mellan bokhyllorna är smala.

En trevlig mötesplats

Floby antikvariat har blivit en mötesplats för bokvänner och kulturellt intresserade i största allmänhet. Söndagen den 28 februari år 2021 var Niklas Krantz och jag tillbaka i antikariatet. Vid båda tillfällena bjöd Anders Josefson på kaffe och kaffebröd. Några besökare hade kaffebröd med sig att bjuda på. Vi satt utomhus i solen och värmen och gonade oss. (Ja, även den siste februari var solig och varm.) Besökarna trivdes och blev kvar till stängningsdags. Man pratade om både det ena och det andra, glatt och skämtsamt. Man behöver en plats att träffas på. Floby antikvariat har blivit en sådan mötesplats. Givetvis köper besökarna även en och annan bok, fastän detta kanske inte sker vid varje besök. Man minns även Pia som en vänlig och trevlig värdinna. På hennes gravsten står orden "En levande humanist". Hennes minne lever, och en levande humanist måste man vara om man skall driva ett antikvariat i våra dagar. Visst säljer man en och annan bok, men inkomsterna är måttliga, även om man har ett stort och välsorterat antikvariat med kunnig och vänlig personal som Floby antikvariat.

Lars Gahrn

På jakt efter von Hirschberg - eller epitafiet i Leksbergs kyrka

Epitafiet i Leksbergs kyrka.

Foto: Åke Möller

I koret i Leksbergs kyrka hänger ett epitafium över tre officerare som tjänade kavalleriet under Sveriges stormaktstid. Där omnämns två majorer von Hirschberg och en livdrabant von Hertzberg. Men vilka var de? Vad hade de uträttat? Varför fick de ett epitafium i Leksberg? Och – kan man verkligen lita på det som står där??

Epitafiet i Leksbergs kyrka är utformat som en vapensköld med en upprest hjort under en tornerhjälm och däröver en förgylld krona framför ett par hjorthorn. Skölden är omgiven av en ram med slingrande löv. Därunder finns en tavla med följande text:

MAJOREN VID ÖSTGÖTA KAV : REG :
NICHOLAS VON HIRSCHBERG FÖDD 1606
DÖD 1674
KONGL : LIF-DRABANTEN NICLAS VON
HERTZBERG FÖDD 1665 FALLEN VID POLTAVA
2 JUNIJ 1709
MAJOREN VID GENERAL CRUSES KAV : REG :
NIKLAS VON HIRSCHBERG FÖDD 1667 DÖD
1728
RYSK FÅNGE VID POLTAVA 1709 HEMKOM
1722

Trots att epitafiet har en typisk 1700-talsprägel sattes det upp först 1963 och var då nyttillverkat. Det överlämnades till Leks-

bergs kyrka av en medlem av släkten Hertzberg och sattes upp i koret av den dåvarande prästen, utan kyrkorådets kännedom eller godkännande. Det finns inga protokollförda beslut, inga noteringar om varför epitafiet sattes upp och ingen information om de förmodade krigshjältarna, utöver vad som står på själva tavlan. Men av bevarad korrespondens mellan denne Hertzberg och komministern i Leksberg framgår att epitafiet skulle tillverkas av en bildhuggare i Stockholm.

Det omfattande sökandet efter von Hirschberg gav ett minst sagt överraskande resultat!

Niclas Carlsson

Från den här tiden finns inga kyrkoböcker, så man måste förlita sig på andra källor. Snart blev det uppenbart att "Nicholas" är identisk med den Nils Carlsson som enligt jordeboken år 1641 bodde på kronogården Sörgården, belägen i Hindsbergs by i Leksbergs socken – idag en del av Mariestads kommun. Han var då korpral vid Vadsbo Ryttare, ett kompani under Östgöta Kavalleriregemente. Han avancerade till kornett och löjtnant för att sedan bli ryttmästare och chef för kompaniet år 1657. 1660 blev han major. Oftast möter vi honom under förnamnet Niclas, ibland Nils och någon gång som Nicolas. Detta var under Sveriges stormaktstid då vi nästan ständigt låg i krig. Niclas Carlsson deltog bl.a. i 30-åriga kriget, i ett antal drabbningar med danskarna och i fejder med snapphanar. 1652 fick han som löjtnant motta Sörgården samt en gård i Ransbergs socken som förläning av drottning Kristina. Antingen var förläningen ersättning för utebliven lön eller också hade Niclas utmärkt sig på slagfältet. Donationen bekräftades sedan flera gånger av Karl XI. Det är också tack vare donationen som vi kan följa familjen flera generationer framåt i tiden. Samma år, 1652, köpte Niclas dessutom granngårdarna Västergården och ½ Storegården och innehade därmed 2½ av Hindsbergs fem gårdar.

Tidigast 1672 lämnade Niclas sin majorsbefattning. Om han fortfarande var i tjänst sommaren 1673 är det sannolikt att han paraderade i spetsen för sitt kompani Vadsbo Ryttare, när kung Karl XI besökte Mariestad på sin eriksgata.

Som kompanichef vid ett kavalleriregemente var Niclas Carlsson säkert den främste i socknen ända tills landshövdingen någon gång under 1662–63 blev leksbergsbo. Han utmärkte sig också på hemmaplan genom flera betydande gåvor till kyrkan, bl.a. en patén, en mässhake och en altarkappa. Vid sin död 1674 var han kyrkvård. Han var den förste som fick sin grav under koret i Leksbergs kyrka, nära den plats där epitafiet nu hänger.

Familjen

När Niclas gifte sig med änkan Karin Håkansdotter blev han också styvfar till hennes son Håkan Joensson. Med Karin fick Niclas minst fyra barn, sönerna Per, Carl och Lars samt dottern Malin. När hustrun dog gifte Niclas om sig med prästdottern i Hassle Beata Oldengren. Alla sönerna följde sin far i fotspåren, d.v.s. blev kavallerister. Per, som bodde i Storegården, blev korpral, Carl flyttade till gården i Ransberg som kornett och Lars var löjtnant med bostad i Kjeckestad i Ullervads socken. De två förstnämnda antog namnet Berg, men kallas också vid något tillfälle för Hertzberg. Också styvsonen Håkan Joensson blev kavallerikorpral och han övertog Västergården efter Niclas Carlssons död.

Carl Nilsson Berg gick en våldsam död till mötes. Han blev ihjälslagen av sin svåger, häradskrivaren Petter Jönsson i Torsrud. Rätten dömde Petter Jönsson efter Genesis i Guds lag, d.v.s. första Moseboken, att "giva liv för liv".

Dottern Malin drabbades av ett märkligt öde. Hennes egen far anklagade henne för hor. Under mer än ett decennium kämpade hon sedan för att få skilsmässa från sin man och för att få gå till nattvarden – men förgäves.

Kusinerna Niclas Hertzberg

Niclas Carlssons söner fick i sin tur söner som förde kavalleritraditionen vidare, bl.a. fick Per och Carl var sin son Niclas. Det är alltså dessa kusiner som vid sidan av sin farfar omnämns på epitafiet. Livdrabanten Niclas var Carls son och han hade sin fasta punkt i Ransberg. Han tillhörde alltså Kungl. Maj:ts Drabanter, men i övrigt är inte mycket känt om honom. Kusinen Niclas, Pers son i Hindsberg, gick först i fransk tjänst men kom hem när Karl XII:s krig inleddes. Han var med i slaget vid Poltava som rytmästare för Upplands tremännings kavalleriregemente och blev en av över 20 000 svenska krigsfångar. Som de flesta andra officerare blev han förd till Sibirien och återkom till Sverige först den 3 juli 1722.

1705 tillskrev kusinerna gemensamt kungen om gårdsdonationen och då använde båda efternamnet Hertzbergh. Den 27 mars 1707 är det dags för ett nytt brev, men då är *"drabanten Niclas Hertzberg ... för kort tid sedan död"*. Skrivelsen visar alltså att livdrabanten Niclas Hertzberg omöjligen kan ha stupat två år senare vid Poltava, som epitafiet uppger! I stället anger en källa att han dog den 18 juni 1706. Ingenstans talas det om von Hertzberg.

Kusinen Niclas hade vid hemkomsten från Sibirien blivit 55 år gammal och han begärde omedelbart avsked från sin rytmästartjänst och erhöll då majors rang. Han återvände till sin barndoms trakter och bosatte sig på Storegården, som han nu köpte med lånade pengar. Styvmodern hade 1679 köpt till den resterande halvgården, så Niclas blev alltså ägare till hela Storegården. Av en supplik (böneskrift) till kungen 1726 framgår att Niclas är ogift och att han önskar få tillbaka förläningen i Ransberg, som han förlorat under fångenskapen. Han behöver det lilla bidraget *"så att jag på min höga ålder icke måtte alldeles gå miste om bröd eller i nöd och elände råka"*. Något svar finns inte bevarat, men det blev nog ingen ändring i beslutet innan Niclas dog 1728. Auktionsprotokollet från 1730 finns bevarat och har en del att berätta. Skulderna ansågs vara mycket ansevärda och uppgick till över 600 daler silvermynt. Lösöret var minst sagt blygsamt. Fastighetens pris täckte dock skuldbeloppet så sterbhuset slapp att gå i konkurs.

Inte i något av dessa sammanhang förekommer namnet von Hirschberg. Det talas uteslutande om Niclas Hertzberg, t.ex. vid

Av 1672 års inventarieförteckning i Leksbergs kyrka framgår att rytmästaren Niclas Carlsson skänkt en mässhake av *"rött blommerat sammet och guld"*. Nästan 350 år senare är mässhaken fortfarande i gott skick.

Foto: Lennart Carlholm

köpet av gården, när han efter sin död 1728 begravdes under koret i kyrkan och vid auktionen 1730.

von Hirschberg

Fanns det då ingen von Hirschberg? Jo 1681, 7 år efter Niclas Carlssons död, adlades en tysk officer i svensk tjänst, Didrik Hasenkrug, och han antog namnet von Hirschberg. Hans vapen-

sköld är nästan identisk med den som tillverkades på 1960-talet och som finns i Leksbergs kyrka! Didrik von Hirschberg påstås enligt en källa ha fått en son som hette Niclas, och som skulle vara född 1667 i Mariestad. Bortsett från födelseorten är sonens personuppgifter identiska med den Niclas Hertzbergs, som dog 1728 och som bevisligen är son till Niclas Carlsson. Sannolikt rör det sig om ett misstag eftersom Didrik Hasenkrug/von Hirschberg inte har någon koppling till Mariestad. Frågan kompliceras dock av att åtminstone en av kusinerna Hertzberg kallas för von Hirschberg i några bokverk. Men i skrivelser undertecknade av eller ställda till dem används genomgående namnet Hertzberg, liksom i Leksbergs dödbok och i domböcker. Inte heller förekommer de i någon av de skrifter som innehåller förteckningar över svenska adelsmän.

Särskilt intressanta tycker jag uppgifterna i sockenstämmoprotokollen är. Där förekommer både Niclas Carlsson och majoren Niclas Hertzberg långt efter deras död. Orsaken var att "likstenen" över graven i koret, som togs bort vid Niclas Hertzbergs begravning 1728 inte blev återlagd. Ännu 1730 låg den kvar ute på kyrkogården och 1738 talas det om behovet att graven måste "med lucka och bräder väl täckas". Senare samma år konstateras i ett protokoll: "Emedan ingen infunnit sig av salig majorens Niclas Carlssons eller Hertzbergs arvingar, som reparerat den uti koret mitt för ingången ifrån kyrkan förfallna graven ... finner församlingen nödigt att på kyrkans bekostnad samma grav upprätta". Här talas alltså varken om von eller om Hirschberg!

Planer på en gravhäll i koret

Två år innan epitafiet sattes upp 1963 hade samme Hertzberg som skänkte epitafiet erbjudit sig att "anskaffa en gravhäll till minne av mina båda förfäder. Den äldre Nicolas Carlsson ligger med säkerhet under koret". Hällen skulle tillverkas i kalksten, få en tidstypisk utformning efter en förebild i Uppsala domkyrka och placeras i koret. Enligt en bifogad skiss skulle hällen förses med en vapenbild, liknande den på epitafiet. Men då hade det ännu inte blivit aktuellt att kalla dem för von Hirschberg! Här talas i stället om "Majoren vid Östgöta ryttare Nicolas Carlsson von Hertzberg" och "Majoren vid General Cruses kav.reg. Niclas von Hertzberg". Kommunistern fick ett i huvudsak positivt yttrande från Länsarkitektkontoret, men trots det blev det aldrig någon gravhäll.

Slutord

Vi kan alltså konstatera att livdrabanten Hertzberg inte stupade vid Poltava. Och det kan inte råda någon tvekan om att också efternamnen på epitafiet är felaktiga. Av brevväxlingen med leksbergsprästen framgår att man mellan 1961 och 1963 har valt att byta ut Hertzberg mot Hirschberg. Det är nog så att de tre Niclas aldrig hette något annat än bara Carlsson respektive Hertzberg – utan von!

Trots allt pryder epitafiet sin plats i Leksbergs kyrka. Och de två Niclas som fått sina gravar i koret är värda att uppmärksammas. Men nog borde man komplettera med en liten skylt som berättar om "försköningen" och som anger deras riktiga namn!

Åke Möller

Artikeln har till största delen varit publicerad i Hembygdsbladet nr 27, Ullervad-Leksbergs Hembygdsförenings årsskrift 2001.

Lafsån i Västergötland och andra ortnamn

I en av Uppsala universitets skriftserier, Namn och samhälle, utgavs i april 2021 en skrift med titeln *Blandade namnstudier 2*. Den innehåller bl.a. en studie över ånamnet *Lafsån* i socknarna Töllsjö och Skogsbygden söder om Alingsås.

Jan-Åke Alvarsson, professor i kulturanthropologi, svarar för det inledande bidraget, som har rubriken "Pingströrelsens förändringar reflekterade i dess skiftande namnbruk". Genom en undersökning av samtliga namn på den svenska Pingströrelsens församlingar under åren 1920, 1950, 1975 och 2000 kan han teckna en bild av samfundets utveckling i olika avseenden under 1900-talet.

Alvarsson konstaterar att den första vågen av pingstväckelsens inflytande "kan spåras till Skövde i november 1906", förbunden med den internationella pingströrelsens afro-amerikanska ursprung på Azusa Street i Los Angeles samma år. (En annan västgötaort av betydelse i samfundets hävder är Kölingared, där rikskonferenser ägt rum. Påpekas kan också att Lewi Pethrus stamade från Västergötland; han var född i Vargön nära Vänersborg.)

Författaren ger bakgrunden till församlingsnamn som *Betania*, *Elim*, *Filadelfia*, *Smyrna* och *Tabor*. Han finner att den allra tidigaste namngivningen nästan helt byggde på den baptistiska traditionen att ge församlingarna bibliska ortnamn. Under perioden 1920–1950 blev *Filadelfia* ett ytterst vanligt namn. "Detta kan tolkas som ett tecken dels på Lewi Pethrus ökande inflytande över pingströrelsen och dels på en strävan efter unicitet, 'en församling i varje stad'". Under skedet 1975–2000 blev *Pingstförsamling(en)* en vanlig beteckning.

I ett närmast följande bidrag åskådliggör Köpenhamnsprofessorn Bent Jørgensen förhållanden inom den danska namnforskningen. Docent Maria Löfdahl, namnforskare i Göteborg, beskriver mönsterbetingad bohuslänsk ortnamnsgivning efter prestigefyllda förebilder i artikeln "Rosenlund och Solliden. Några tankar kring namn på yngre bebyggelser i Sotenäs härad". Professor Inge Særheim, Stavanger, svarar för den samhällshistoriskt inriktade studien "Utbud – i stadnamn – minne om utsetjing av barn?"; det är fråga om ortnamn som erinrar om tragiken kring utsättande av spädbarn och barnamord i äldre tid.

Undertecknad har offentliggjort två utredningar i *Blandade namnstudier*. I den ena undersöks det ålderdomliga sörmäländska ortnamnet *Njälva* i trakten mellan Gnesta och Trosa. Den andra har ägnats åt *Lafsån*, namnet på ett vattendrag som från Skogsbygdens socken rinner genom Töllsjö socken ned till sjön Ören.

I sitt översta lopp passerar ån gården Lafsan (*Laffza* 1647) i Skogsbygden. Gårdens och vattendragets namn har behandlats i del 8 av Ortnamnen i Älvsborgs län (Sveriges ortnamn); där räknar man med att gårdnamnet anger en äldre form av ånamnet, som antas kunna vara sammansatt med ordet *lag* 'vatska'.

Det äldre beläggmaterialet för namnet *Lafsån* visar en växling mellan *Lafs-* och *Lax-*. Både språkliga och sakliga förhållanden tyder i första hand på att *Lafsån* är en ursprungligare form än *Laxån*.

Lafsån kan tänkas ha fått sitt namn från gården Lafsan eller från ett område vid gården med namn på *Lafs-*; det har i så fall innebörden 'ån som kommer uppifrån Lafsan' e.d. Kända namnbildningsmönster talar dock snarare för att ån har fått namn tidigare än gården uppe i Skogsbygden eller ett markområde vid gården.

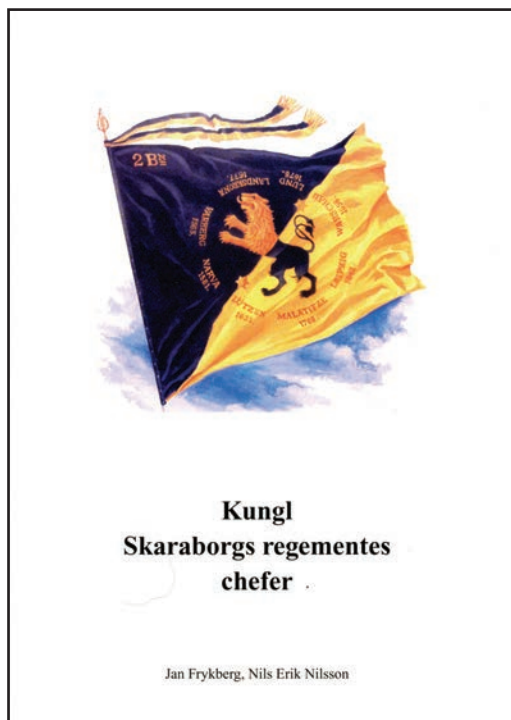
Vid tolkningen av *Lafsån* är det naturligt att sammanhålla vattendragetsnamnet med verbet *lafsä* 'gå illa, tungt, släpande, lufsa' o.d. Från Töllsjö socken har det upptecknats med betydelsen 'gå tyst' och från Bollebygds socken med innebörden 'larva och gå'. Andra meddelade betydelser av *lafsä* är 'småspringa tungt' och 'kliva eller gå eller springa (omkring) i något vått eller fuktigt'.

Av stort intresse i detta fall är den från Norge kända innebörden 'slänga hit och dit; hänga och slänga; gå och slänga'.

Att sammanställa *Lafsån* med verbet *lafs* ligger nära till hands. Frågan om namnets topografiska bakgrund kan dock inte besvaras entydigt. En tolkning 'ån som småspringer' är tänkbar och lika- ledes översättningen 'ån där man lafsar, kliver omkring (i sumpig strandmark)'. Lättare att motivera sakligt är dock tydningen 'ån som går hit och dit, den "slängande" eller "vacklande"'. Lafsån har småvindlande karaktär i största delen av sträckningen mellan gården Lafsån och utloppet i sjön Ören.

Svante Strandberg

Militära chefer!

Alltsedan 1600-talets början har Skaraborgs regemente funnits. Den första chefen var Bengt Pilefelt, som anses ha tillträtt 1631. Därefter har det funnits 63 chefer för regementet.

Nyligen har samtliga dessa biograferats i en bok. Det är kamratföreningen vid regementet som står som utgivare med Jan Frykberg och Nils Erik Nilsson som skrivit.

Varje chef har erhållit två sidor i boken. En sida med porträtt och diverse uppgifter om karriären samt en sida med uppgifter om levnadsöde.

Lyckligtvis finns de allra flesta porträtt bevarade i oljemålningar, endast en handfull på 1600-talet saknar kända porträtt.

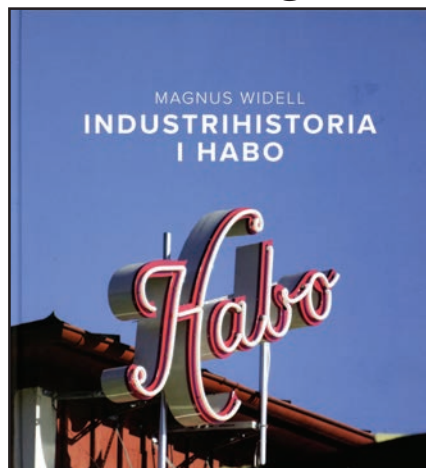
Namnen på cheferna är spännande läsning. Det finns faktiskt en som heter Andersson! Men de allra flesta har klingande adelsnamn; Mörner, de Laval, Sparre, Wrangel osv. Någon kvinnlig chef har man ännu inte haft, utan det är 63 herrar som fyller den långa listan av chefer.

Även de chefsboställen som cheferna bott i presenteras. Kungsgården vid Kungslena var chefsboställe ända fram till 1876. Därefter blev det Kungshuset på Axevalla hed som blev bostad för cheferna. Denna byggnad flyttades så småningom in till regementet i Skövde, där byggnaden finns än idag.

Boken är inbunden och omfattar 160 sidor. Pris 200:- + ev. porto.

Sven-Olof Ask

Habo i Västergötland!

Denna förortskommun till Jönköping ligger fortfarande i Västergötland. Om än i Jönköpings län!

Nyligen utkom en bok därifrån. Med belysning på de företag som finns i kommunen samt givetvis också från det största bolaget i Habo kommun. Det gäller förstås Fagerhults AB som ligger i norra delen av kommunen.

Det är tre personer som inventerat Habos företagshistoria. Förra kommunalrådet Lars Elwing, samt företagarna Mats Werthén och Magnus Widell.

Resultatet är smått imponerande. Mängder av f.d. och nuvarande företag presenteras. Alla vet väl att Webes goda geléhallon kommer från Habo. Numera tillverkas dessa godisar i Köpenhamn....

Vem som var först i Habo verkar vara mest en gissning. Men en av de tidiga var Habo laggkärlsfabrik, sent 1800-tal var det.

Hela 38 olika företag redovisas, i ord och bild. Boken är väl-skriven och bildar en god katalog över företag i Västergötlands svar på Smålands Gnosjö! Böcker som ger en dylik samlad inventering av företag är tyvärr ganska sällsynta. Mera vanligt är att företag som firar födelsedag, brukar göra djupdykning i sin historia vilken sen publiceras. Dock, det är sällan dessa marknadsförs via bokhandeln. Därför är den bok som nu presenteras ett värdefullt tillskott som kommer läsarna till del!

Sven-Olof Ask

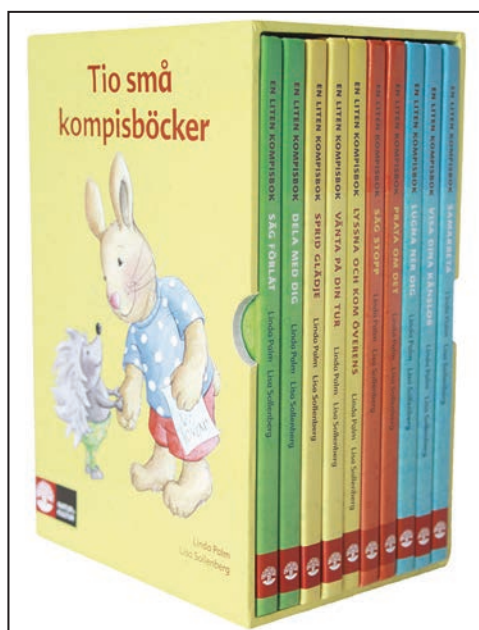
Södra Säm

2 häften från södra delen av vårt landskap nämligen Kinds härad presenteras här. Författare till båda är Arne "på lillagärdet" Johansson. Titeln på den första är "Södra Sämsjön. Om folket, fisket och platser runt sjön". Södra Säm fick redan 1986 en bygdebok som avhandlar hela socknen. Detta häfte handlar om Sämsjön och framförallt om fisket som var ganska omfattande förr. Fångsten av siklöja kunde i början på 1900-talet uppgå till 600-700 kg per dygn under säsongen. Författaren berättar om allt med anknytning till sjön såsom olika fisksorter, fångstmetoder, skrock & skrönor, dialektord m.m. Ett stort antal foton mestadels i färg illustrerar.

Det andra häftet har titeln "Livet som jordbrukare i Sämby på 1940-1950 talen. Arne berättar här om sin uppväxt på föräldragården. Det blir ett tidsdokument om arbetet på ett lantbruk på den tiden då många gårdar brukades och det gick att få sin utkomst från dessa. Även detta häfte är rikt illustrerat med foton varav många är i färg. Intresserade kan kontakta Arne Johansson på 076 473 91 79

Thomas Johansson

Böcker som gör skillnad

"Kompisböckerna". I över tio år har Kanin och Igelkott funnits i förskolor och familjer runtom i landet. De har hjälpt många barn att lära sig vad de behöver för att må bra och hur de vill vara mot varandra.

Föreningen för Västgötlitteratur arbetar med att både uppmärksamma och ge ut litteratur från Västergötland, som för det mesta också behandlar västgötska ämnen. Typiska exempel är historiska beskrivningar av en socken eller stad, biografier över kända västgötar eller företeelser som kan knytas till landskapet. Men västgötlitteratur kan också handla om litteratur skapad av en västgötsk författare. Linda Palm har sin bas i Lidköping, men med uppdrag över hela landet. Hon arbetar med barnlitteratur och läromedel och utgivningen omfattar över sextio titlar.

Hur kom det sig att du började skriva läromedel för barn?

Jag har en bakgrund som förskollärare, och i mitt arbete saknade jag ofta ett bra, pedagogiskt material att jobba med tillsammans med barnen. Jag kontaktade ett förlag med några frågor kring deras barnböcker, och då blev de nyfikna på mina idéer. Det ledde till att jag presenterade några olika projektförslag, och vi valde ut ett av dem att satsa på för en första bokproduktion. Efter det blev det fler böcker, både för det första förlaget och för andra bokförlag.

Det gick åt alltmer tid till att skriva och hålla föredrag. Författarrollen idag handlar om så mycket mer än att skriva – du ska marknadsföra, sälja, föreläsa och inspirera. Till slut tog jag steget, slutade min fasta anställning och startade eget. Det var tio år sedan nu.

Vad brinner du för i ditt arbete som författare?

Att skriva en bok är inte det viktigaste, utan det är att se till helheten och vilket resultat det ger. Min drivkraft har hela tiden varit att omvandla mina tankar till pedagogiska och bra produkter som gör nytta för andra. Det är underbart att få respons från barn och vuxna, särskilt när de ser positiva resultat och säger att mina böcker gör skillnad! Att jag kan göra svåra saker mer enkla och konkreta.

Något som jag har reflekterat över det senaste, särskilt som vi nu lever i en utmanande tid är att jag, Linda Palm, faktiskt får vara med och göra ett avtryck i samhället. Mina böcker finns i tusentals förskolor och skolor, och det är ett stort engagemang runt dem. Den dagen jag inte längre finns, så finns ändå mina böcker kvar, och det är häftigt att tänka på! Det är mitt sätt att bidra till att skapa ett gott klimat med sunda värderingar i vårt samhälle, att vara en medmänniska, att se och lyssna på andra.

På ett annat plan skulle jag som företagare vilja leta mig fram till delvis nya vägar. Jag vill utvidga min verksamhet också med andra typer av uppdrag. Exempelvis har jag tagit fram ett pedagogiskt material till Svenska kyrkan. Fler uppdrag av den typen skulle jag vilja ha, kanske mot föreningar eller företag.

Min peppbok". Den här boken vänder sig till barn i åldern ungefär 6–11 år. Böckerna är både till för att läsa och skriva i, och handlar om att tänka bra tankar om sig själv.

Vad är det viktigaste budskapet i dina böcker?

De flesta av mina böcker har temat värdegrund, alltså hur vi är och vad vi gör mot varandra. Jag vill rusta och stärka barnen. Med hjälp av pedagogiska verktyg kan vi skapa bästa möjliga förutsättningar för att få starka, trygga barn med goda relationer. Barn är inte vår framtid, de lever här och nu. Jag vill sätta ord på igenkännande händelser och göra det svåra mer begripligt.

En annan del som känns viktig för mig är att hitta precis rätt nivå för respektive målgrupp samt det rätta tonfallet. Med det menar jag att man behöver få till en positiv klang och att undvika pekpinar. Sedan är det givetvis viktigt att text och illustrationer talar samma språk, att de förstärker varandra och bildar en fin helhet.

Vad arbetar du med just nu?

Två gedigna lärarhandledningar som ges ut till hösten. Handledningarna är uppbyggda kring berättelser med ett tillhörande arbetsmaterial som barnen kan jobba med efter att de har lyssnat på berättelsen. Dessutom ingår något som jag kallar för "tyst kunskap" som vänder sig till läraren. Utifrån berättelsens tema delar vi med oss av tankar, tips och förhållningssätt som påverkar arbetsmiljön och relationsbyggandet. Det kan exempelvis vara hur man bemöter oroliga barn eller hur du kan stötta en elev som känner sig ensam.

Alla mina lärarhandledningar presenterar ett komplett arbetssätt.

Bokserien "Min känsla" vänder sig till barn 0–3 år och utforskar hur känslor kan kännas på olika sätt.

Linda Palm. Foto: Martin Frick

Lärarna har så lite planeringstid idag, de behöver ha ett enkelt och lättillgängligt material som också har en tydlig koppling till läroplanen.

En bokserie som jag har arbetat med under ett helt decennium, är böckerna om Kanin och Igelkott, de så kallade Kompisböckerna. I en av dessa samlingsboxar tar varje bok upp en av artiklarna i barnkonventionen för att enkelt och konkret förklara innehållet utifrån vardagliga situationer. Böckerna har lett vidare till föreläsningar, lärarhandledningar och fler böcker för andra åldersgrupper, ett alltid pågående arbete.

Du jobbar ju med flera förlag och har ofta flera titlar på gång samtidigt, hur skiljer sig arbetssätten åt mellan olika bokprojekt?

Att ge ut en bok kan gå till på flera sätt, och en viktig skillnad för mig är hur stor del i processen jag har i de olika produktionerna. Ibland fungerar jag mer som en projektledare som håller ihop det mesta, andra gånger räcker det att presentera en idé, och därifrån jobbar vi i ett team där var och en har sina olika uppgifter.

När det gäller läromedel, är det ofta så att jag först presenterar en idé och tar fram ett provkapitel. Efter det får jag ett uppdrag av förlaget att skriva boken. Jag skriver då hela manuset, och när det har godkänts, kopplas det på en textredaktör. Till läromedel köper man ofta in rättigheten att använda ett antal bilder från en illustratör. I andra projekt går jag samman med en illustratör redan från början och vi skapar hela boken tillsammans för att sedan skicka in till förlag, och hoppas att de vill ge ut den.

Att ta fram läromedel är ett mer långsiktigt arbete som tar närmare ett år. Men det är välarbetat och håller oftast över längre tid. Allmänlitteraturen däremot kommer ut snabbare, men har en kortare livslängd.

Vårt vänder man sig för att ta kontakt med dig eller läsa mer om dina böcker?

På min hemsida, lindapalm.se, finns mina kontaktuppgifter och en webbshop.

Anna Lokrantz

Tips till dig som läser för de yngsta barnen:

- En daglig dos läsning är bra för barnets språkliga utveckling.
- Följ texten med fingret och låt barnet bläddra tillsammans med dig.
- Ställ öppna frågor! Barn vill gärna diskutera det som står i boken
- Barn vill gärna känna igen sig, var beredd på att läsa samma berättelse många gånger.

Begravningsskedar

Att ge silverskedar som minnes- eller belöningsgåva vid bl a livets högtider som bröllop och begravning finns det många exempel på från 1700- och 1800-talen. Årtal, namn, initialer, symboler och annan text kan förekomma. Enligt Bengt Bengtsson, tidigare chef för Kulturen i Lund, är begravningsskedarna inte specialbeställda utan de togs ur hushållets egen uppsättning och kompletterades med en inskrift.

Bengtsson meddelar också att seden med begravningsskedar var särskilt stark i Västsverige och Göteborg. Som exempel kan jag ta begravningsskeden efter Carl Erik Lagergren. Han var min morfars farfars farfar och föddes 1760 i Udenäs i Skaraborg. Hans far, Håkan Lagergren (1725-1774), var inspektör på godset Stora Dala i Dala socken i Gudhems härad nära Falköping och familjen bodde i Boskogen i Dala socken.

Carl Erik skrevs in i Skara Trivial Schola år 1773. Han gifte sig 1782 med Greta Blåå (1765-1819) och blev genom de tre sönerna stamfader till de tre grenarna av västgötsläkten Lagergren. Han var verksam som brukspatron och avled den 31 oktober 1832 på Kloster i Husby socken i Dalarna och begravningen var den 10 november 1832. På baksidan av på begravningsskedens skaft finns följande text:

"Vid Bruksp: och Ridd: C.E. Lagergrens Begravning 18 10/11 32."

Begravningsskeden är av silver, 21,5 cm lång och av gammal-svensk modell. De fyra stämplarna på skaftets baksida visar att skeden är tillverkad i Falun av mästaren Johan Henrik Leffler (1768-1836) år 1815. Vilka fick då begravningsskedar?

I Carl Eriks fall gissar jag på kistbärarna och den som körde likvagnen.

Niklas Krantz

Föreningen för Västgötalitteratur

Arbetsuppgifter för styrelsen (så som styrelsen ser ut idag 2021):

Styrelsearbetet innebär att alla på ett aktivt sätt deltar i föreningens inre och yttre arbete samt representerar föreningen i sina olika funktioner. Särskilda arbetsuppgifter för styrelsen enligt följande utifrån hur styrelsen ser ut idag 2021:

Ordförande (Johnny Hagberg):

Leder och ansvarar för föreningens verksamhet samt representerar föreningen utåt. Redaktör och ansvarig utgivare för Meddelandet.

Ansvarig utgivare för övrig bokutgivning. Söker bidrag från olika stiftelser mm. Ordförande vid årsmötet och vid styrelsemöten.

Auktionsutropare vid bokauktionerna. Artiklar till Meddelandet.

Upprättar kallelse till styrelsemöten.

Vice ordförande (Gerd Ljungqvist Persson):

Ställföreträdare för ordföranden. PR, Hemsidan, Facebook.

Ansvarar för Zoom-möten, bjuder in styrelsen till digitala möten. Årets Västgötabok, se nedan punkt Årets Västgötabok.

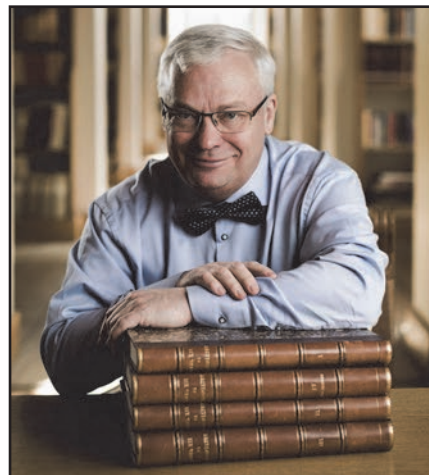
Bedömer manuskript.

Skattmästare (Sven-Olof Ask):

Sköter föreningens ekonomi/bokföring, årsredovisning, medlemsregister. Utskick av Meddelandet tillsammans med Niklas Krantz.

Huvudansvarig för boklagret i Synnerby.

Skriver recensioner och lägger ut texterna på Facebook.

Upprättar auktionskataloger tillsammans med Niklas Krantz, utskick av auktionskatalog, utskick av böcker, faktura till köparna. Tjänstgör vid bokauktionerna.

Huvudansvarig för föreningens monter på Bokmässan i Göteborg tillsammans med Niklas Krantz och

Thomas Johansson.

Sekreterare (Annicka Berggren):

Skriver mötesprotokoll, årsmötesprotokoll, dagordning och verksamhetsberättelse. Förtecknar böcker inför auktionerna.

Tjänstgör vid auktionerna.

Artiklar till Meddelandet. Renskriver artiklar vid behov. Deltar i arbetet i boklagret i Synnerby.

Arbetsgrupp (tillsatt november 2020): Tillsynsplan för Församlingshemmet i Synnerby:

Sven-Olof Ask

Anna Lokrantz

Arbetsgrupp (tillsatt januari 2021): 60-årsjubiléet:
Gerd Ljungqvist Persson (sammankallande) Peter Johansson

Anna Lokrantz

Annicka Berggren

Publiceringskommittén: Johnny Hagberg Christina Ström.

Övriga styrelseledamöter:

Christina Ström:
Vice sekreterare.
Ingår i Publicerings-kommittén. Korrekturläsning.
Artiklar till Meddelandet.

Anne Andersson: Tjänstgör vid auktionerna. Korrekturläsning.
Deltar i arbetet i boklagret i Synnerby.
Hemsidan och Årets Västgötabok tillsammans med Gerd Ljungqvist Persson. Artiklar till Meddelandet.

Niklas Krantz:
Anbudsbevakare vid auktionerna. Artiklar till Meddelandet.
Huvudansvarig för att bevaka nyutkommen litteratur – Årets Västgötabok. Utskick av Meddelandet tillsammans med S-O Ask.
Tjänstgör i föreningens monter på Bokmässan tillsammans med S-O Ask och Thomas Johansson.
Boklagret i Synnerby.

Thomas Johansson:
Auktionsutropare vid bokauktionerna. Deltar i arbetet i boklagret i Synnerby.
Tjänstgör i föreningens monter på Bokmässan tillsammans med S-O Ask och Niklas Krantz.
Kontaktperson för Borås-området.
Bedömning av boksamlingar.

Peter Johansson:
Artiklar till Meddelandet.
Kontaktperson för området Västgöta Dal.
Museifrågor. Bollplank för Meddelandet.

Anna Lokrantz:
Artiklar till Meddelandet
Kontaktperson för kulturverksamhet. Bollplank för Meddelandet.
Kontakter med pressen.

Årets Västgötabok:
Niklas Krantz, se ovan.
Det slutgiltiga valet görs av styrelsen. Gerd och Anne:
Kontakt med författaren/författarna. Skriver en motivering.
Artikel i Meddelandet.
Lägger ut informationen på Hemsidan/Facebook.
Tar fram diplom.

Övriga tjänstgörande vid auktionerna: Håkan Brander, Reino och Birgitta Löfgren

Vi gör ett nytt försök...

Föreningen för Västgötlitteratur inbjuder till Årsmöte 21 augusti 2021 på Glasets hus i Limmared

Samling på Glasets Hus kl 13. Guidad visning av glasmuseum.

Kl 14 Årsmötesförhandlingar.

Kl 15 Kaffe, smörgås & kaka.

Limmared har Sveriges äldsta igång varande glasbruk grundat 1740.

2012 uppfördes Glasets Hus som har glasmuseum, utställnings/eventhall, konferenslokaler och servering.

I Limmared finns även 13 st Antik & Secondhand affärer. Dessa kan besökas från kl 10 (öppet till 14)

Obligatorisk anmälan, senast 16/8 via email till sven-olof.ask@skara.se eller tfn. 070-74 26 518

Ange specialkost.

Välkomna till Limmared

Salebystenen på Dagsnäs

Runsten (Vg 67), granit, 2,7 m hög, 0,45 m bred och 0,65 m tjock. Runhöjd 4-10 cm. Ristningen riktad mot V. Runinskriften lyder:

”Frösten gjorde detta minnesmärke efter Tora, sin hustru. Hon var ...-s dotter, bäst bland människor. Varde till en 'räte' och till en 'arg' kvinna den som hugger sönder(?) eller bryter (stenen)

Runstenen efter den märkliga kvinnan Tora påträffades i grunden till Saleby gamla kyrkas sakristia på 1700-talet. Idag finns den på Dagsnäs vid Hornborgasjön. Hit flyttades den 1794 då Per Tham köpte den av Salebyborna.

